

PRIPĂȘARI ȘI OSLUHARI

de P. P. PANAITESCU

Cercetarea micilor dregătorii domnești în perioada feudală a istoriei noastre este importantă din cauză că ea este legată de studiul exercitării puterii suzeranului în moșiile feudale lipsite de privilegiul imunității. Micii dregători, cei ce umblau prin țară pentru strângerea dărilor și exercitarea drepturilor domniei, sînt factorii puterii domnești în luptă cu particularismul feudal.

Cunoaștem azi prea puțin atribuțiile acestor mici trimiși ambulante porniți dela curțile domnești; cele mai multe cercetări de sinteză a istoriei noastre se mulțumesc să pomenească numele lor, așa cum se găsesc înșirate în documente, fără a încerca o definire mai amănunțită a fiecăruia dintr-înșii.

În această scurtă cercetare ne vom ocupa cu doi dintre acești dregători din secolul al XV-lea: pripășarii și osluharii, a căror atribuții socotim că sînt legate de împrejurări deosebit de interesante ale vieții economice și sociale din principatele romîne în perioada orinduirii feudale.

I: Pripășarii

Pripășarii apar în documentele prin care se acordă în Moldova, în veacul al XV-lea, imunități domeniilor privilegiate, în rîndul dregătorilor care nu au voie să intre în domeniul imun. Astfel de exemplu la 1446 martie 11, în privilegiul de imunitate acordat de Ștefan voevod mînăstirii Neamțului pentru satele ei, citim: „Și deasemenea în acele sate să nu aibă a umbla nici globnici, nici pripășarii, nici ilișarii și nici nimeni altul dintre dregătorii (în textul slav: ureadnici) și dintre pererubți“¹).

Pripășarii se întilnesc numai în Moldova, nu cunoaștem nici un act din Țara Romînească în care să fie pomeniți pripășarii.

Cea dintîi mențiune a pripășarilor în actele domnilor Moldovei este tocmai documentul pomenit mai sus acordat mînăstirii Neamțului, la 11 martie 1446 și ultimul este actul lui Ștefan cel Mare din 23 august 1481 pentru episcopia de Rădăuți. În acest din urmă document nu e vorba propriu zis de pripășarii, ci numai de luare de *pripasuri*, ceea ce era, cum vom vedea, atribuția pripășarilor²). Așa dar pripășarii sînt niște dregători

¹ Acad. R.P.R. *Documente privind ist. Romîniei, Moldova*, sec. XIV—XV, I, p. 218.

² *Ibidem*, II, p. 230.

mici domnești, care-și exercitau atribuțiile în moșiile din țară, afară de cele cu imunitate, și a căror activitate cuprinde o perioadă destul de redusă din istoria Moldovei, abea 35 de ani.

În privința definiției pripășarilor, s-ar părea la prima vedere că lucrul este destul de simplu. Se numește în limba noastră vită de pripas, acea vită care scapă pe pământ strein, în special în semănături, cauzând pagube. Așa dar pripășarii ar fi niște dregători domnești care încasau amenzi de pe urma vitelor de pripas care produceau stricăciuni.

În acest chip au înțeles lucrurile toți cercetătorii noștri, care s-au ocupat de pripășari. Astfel putem culege următoarele definiții: „Pripășarii erau dregătorii domnești care încasau gloabele pentru vitele de pripas, adică pentru vitele ce se găseau păscînd pe locuri, asupra cărora stăpînii vitelor n-aveau nici un drept”⁴, (I. Bogdan). „Pripășarii erau funcționarii ce încasau amenzi pentru vitele găsite de pripas” (M. Costăchescu)⁵. „pripășari, încasatorii pripasurilor, taxe pentru vitele rătăcite” (N. Iorga)⁶), „funcționar domnesc care îngrijea de perceperea pripasului, amenda ce se plătea pentru vitele care treceau pe o proprietate streină” (Damian Bogdan)⁶. „Pentru vitele scăpate pe hotarul altuia se plătea gloaba numită pripas” (Const. C. Giurescu)⁷.

Deși firească la prima vedere, această definiție la o cercetare mai adîncită trezește nedumeriri. Dacă „pripasul” pe care-l luau pripășarii era o amendă, trebuie să admitem că în Moldova secolului al XV-lea era un corp numeros de dregători, care păzeau toate satele, toate ogoarele, se substituiau stăpînului și încasau pentru domn amenzi pentru orice vită care încălca un ogor sau o pășune streină. Asemenea corp numeros nu corespunde cu ceea ce știm despre orînduirea din evul mediu, cînd puterea domnească se exercita cu organe puține, cînd satele se cîrmuiau, se judecau, se păzeau în mare parte cu mijloace proprii. Pe de altă parte, asemenea cazuri de pripasuri trebuie să fi fost foarte numeroase, cum se plăteau aceste amenzi într-o vreme de circulație monetară redusă?

Din analiza documentelor reiese că *pripasul* nu era o amendă și că pripășarii nu încasau amenzi. În documentul lui Ștefan cel Mare din 20 mai 1459 pentru satul Lucăcești al mînăstirii Bistrița, se prevede între altele: „deasemenea și pripasul care cade în hotarele lor, deasemenea să fie al mînăstirii noastre de la Bistrita”⁸ (repetat pentru toate satele mînăstirii Bistrița, la 3 februar 1467)⁹. În privilegiul episcopiei de Rădăuți din 30 august 1479: „Și deasemeni pentru pripasuri, ce se vor găsi

⁴ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, p. 608.

⁵ M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, II, p. 262.

⁶ N. Iorga, *Geschichte des rum. Volkes.*, II, p. 524 (indice) și I, 293.

⁷ Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor rom. din doc. slavo-romine*, Buc. 1946. p. 92.

⁸ Const. C. Giurescu, *Ist. Rom.* II, p. 498.

⁹ Acad. RPR. *Doc. priv. ist. Rom. Moldova*, sec. XIV—XV, I, p. 305.

⁹ *Ibidem*, I, p. 356.

la Rădăuți și la Coțman în acele sate ce ascultă de mitropolie, iar cu acele pripasuri nimeni să nu aibă nici o treabă, ci să aibă treabă episcopul nostru din Rădăuți sau vorniciei lui"¹⁰). Dacă pripasul ar fi o amendă, numele unei amenzi speciale, nu s-ar fi folosit în textul privilegiului expresia: „pripasul care cade“ (șto upadaet) și nici: „pripasurile ce se vor găsi“. Este limpede că aci avem de a face, nu cu amenzi ce se luau, ci cu însăși vitele de pripas care „cad“ pe hotarul unei moșii, sau se află, se găsesc de stăpîn pe hotarul moșiei sale.

În uricul dat de Petru vodă la 22 august 1447 mînăstirii Neamțului se arată că nici județii (sudți), „nici globnicii lor, nici pripășarii să nu ia din acele sate nici gloabă, nici tretină, nici pripasuri“¹¹). Aci pripasurile nu sînt trecute între gloabe, amenzi, ci ca un venit deosebit. Mai adăugăm actul lui Alexandrel voevod pentru mînăstirea Bistrița 24 februar 1452, în care îi întărește niște iezere... „Oricine va ține Tighina dela noi, să nu se amestece în acele iezere... nici vamă să nu ia din acel hotar, nici pripasuri, ci tot venitul și pripasurile să le ia înșiși călugării“¹²). Deci la bălțile mari de pescuit erau două feluri de venituri: vama dela peștele prins (desigur o zeciuală luată dela pescari) și pripasurile. Nu e vorba aci de vite care ar face stricăciuni și pentru care stăpînii lor ar fi amendați, căci la baltă nu aveau ce strica, ci e limpede că e un venit special: vitele care se rătăceau în baltă și erau luate de stăpînul bălților. În sfîrșit, într-un act al lui Petru Aron din 20 ianuar 1456 privitor la mai multe sate ale mînăstirii Homor „Deasemenea ori cît pripas va fi în acele sate, iarăși să fie al mănăstirii“¹³).

E vorba deci de „pripasul care va fi în sate“, animalele care se vor afla acolo și nici de cum o amendă ce se ridică dela locuitori. Aceste vite rătăcite treceau de obicei în stăpînirea domnească, în cazurile de imunitate ele rămîneau stăpînului satului.

Explicația pe care o propunem pentru pripasuri și pripășari în vechea organizare a Moldovei în secolul al XV-lea este, în lumina documentelor citate, următoarea: Trebuie să admitem că în această epocă turmele și cirezile erau cu mult mai numeroase ca în ziua de azi. Pămînturile rezervate pășunilor în comparație cu cele cultivate erau covîrșitor mai întinse. Uriășe mulțimi de vite străbăteau țara și dintre ele, datorită slabei posibilități de pază, se rătăceau foarte multe, vagabondau fără stăpîn pe hotarele diferitelor sate, în păduri și în bălți. Numărul acestor vite pierdute era atunci așa de mare, încît domnia a înțeles la un moment dat să-și creeze un venit din ele. Anume toate vitele care erau ale nimănui, erau socotite drept al domniei, și pentru aceasta s-a creat o dregătorie specială, a pri-

¹⁰ Acad. R.P.R. *Doc. priv. ist. Rom. Moldova*, sec. XIV—XV, II, p. 14.

¹¹ Ibidem, I, p. 224.

¹² Ibidem, I, p. 249.

¹³ Ibidem, I, p. 284.

pășarilor care strîngeau vitele nimănuî pentru domn. Dreptul domnului asupra vitelor pierdute deriva din dreptul mai general cunoscut în Evul Mediu în mai toate statele feudale, după care moșiile, vitele, comorile, averile în general care nu aparțineau nimănuî, erau de drept ale suveranului țării. Pentrucă în țara noastră vitele și oile erau principala bogăție, pripasurile alcătuiau un capitol special din aceste venituri domnești provenite din averi pierdute.

În actul citat mai sus privitor la bălțile minăstirii Bistrița, în care singurele venituri trecute în act erau de pește și pripasurile, se vede că este vorba de oile pierdute ale păstorilor care-și duceau turmele la baltă.

Așa dar pripasul nu era o amendă pe vite, ci însăși vita sau oaia pierdută care trecea în stăpînirea domnului sau a minăstirii privilegiate. Pripășarii nu încasau amenzi, ci luau pur și simplu vitele nimănuî pe seama domniei. Ei intrau pe moși și cereau stăpînitorilor aceste vite, pe care erau datori să le predea domniei. Pe semne, cînd se făceau marile migrațiuni ale oilor, primăvara și toamna, veneau pripășarii prin sate și luau dreptul domnului.

Această explicație reiese nu numai din analiza de mai sus a documentelor care amintesc pe pripășarii și pripasuri, ci și din studiul comparativ al instituțiilor din alte țări.

În Ungaria în secolul al XIV-lea toate vitele care erau fără stăpîn, treceau în stăpînirea regelui. Și în această țară erau imense turme și cirezi, din care se rătăceau numeroase vite. Regele avea dregători însărcinați cu stringerea acestor vite ale nimănuî, ei se numeau: „*collectores rerum fugitivarum*”, adică cei ce strîngeau vitele și animalele fugite. În ungurește se numeau *jogszedő*, strîngători de drepturi. Ei nu strîngeau numai vitele, ci și robii lușiți, precum și comorile găsite în pămînt, care deasemenea se cuveneau regelui¹⁴). *Pripășarii* noștri erau și ei *collectores rerum fugitivarum*, ei corespund cu acești dregători din Ungaria. Astfel pripășarii pot fi definiți ca dregătorii care strîngeau pentru domnie averile fără stăpîn și lucrurile găsite și, datorită structurii economice a țării noastre din secolul al XV-lea, în special strîngători de vite.

Nu numai în Ungaria era acest drept de stringere pentru rege a vitelor pierdute, ci și la slavii de sud. Astfel în Bulgaria în hrisovul lui Ioan Șișman acordat minăstirii Vitoșca, datat aproximativ din anul 1382, se prevede între imunitățile minăstirii și dreptul de *padaliște*¹⁵. *Padaliște* și pripas este același lucru. Cuvîntul românesc pripas este de origină slavă și e un substantiv derivat din verbul *padati*, cu prefix, *pripadati*, a cădea, deci pripas este ceea ce cade, adică vita care cade în hotarele satului, ca un bun care poate fi apucat, îți cade în mină. *Padaliște* este un derivat din același verb, *padati*, fără prefix; *padaliște* are același înțeles ca pripas.

¹⁴ Akos von Timon *Ungariens Verfassungs-geschichte*, p. 269.

¹⁵ Jordan Ivanov, *Bălgarski starini iz Makedonia*, ed. II, Sofia, 1932, p. 601.

Avem așa dar în istoria Moldovei un drept domnesc asupra vitelor pierdute, pripășarii erau dregători domnești care strîngeau aceste vite ale nimănui. Aceasta este o dovadă despre importanța vitelor în economia țării. Trebuie să fi fost mii de vite care se desprindeau din colosalele turme din țară în acea vreme, pentru ca domnul să fi înființat o dregătorie specială pentru adunarea lor.

Pripășarii nu erau paznici ai ogoarelor cultivate, cum s-a crezut. De parte de a fi dovada unei organizații moderne de poliție a ogoarelor, ei sînt dovadă despre viața feudală cu economie păstorească predominantă, în care domnul recurge la lucruri găsite pentru a-și împlini veniturile. Ei sînt rezultatul unei organizații destul de primitive a economiei și astfel se explică și desființarea lor în a doua jumătate a secolului al XV-lea. În această epocă, sîntem în Moldova în vremea lui Ștefan cel Mare, economia țării îngăduie domnului să adune venituri mai serioase și mai importante decît acela al lucrurilor găsite.

De aceea după 1481 dispar pripășarii.

Totuși este o întrebare, dacă dreptul domnesc asupra vitelor pierdute s-a desființat odată cu desființarea pripășarilor, care mai aveau și alte atribuțiuni. În adevăr, lipsa dregătoriei pripășarilor în Țara Romînească nu înseamnă că nu exista dreptul domnesc asupra pripasurilor și în această țară.

Dacă urmărim situația pripasurilor în principatele romine în dreptul vechiu rominesc, constatăm că în Pravilele din secolul al XVII-lea care poartă numele lui Vasile Lupu și al lui Matei Basarab, există cite un capitol asemănător intitulat: *Pentru paguba ce fac dobitoacele*, tradus din codicele agrar bizantin, în care în genere se iau măsuri de apărare a vitelor, se oprește uciderea și rănirea lor de stăpînii ogoarelor în care ar intra de pripas. Adoptarea acestei legiuiri în țările romine era în interesul boierimii de moșieri, stăpînă pe numeroase turme și cirezi. În schimb, nu se vorbește nimic despre vitele pierdute și despre dreptul domnului asupra lor¹⁶).

În condiția lui Alexandru Ipsilante din 1780 se află un foarte interesant paragraf despre soarta vitelor găsite, ale cărui prevederi socotim că reprezintă un străvechi obicei al țării, codificat. În art. XVIII/1 al codicelui se spune despre „neconținutele jâlbi ale lăcuiitorilor și stăpînilor moșiiilor, ce jăluiesc pentru stricăciunile și pagubele ce să fac la sămănături de către vite“, se lasă pe seama vornicilor această chestiune, precum fusese și mai înainte. Amenda pentru vitele de pripas se stabilește astfel: 200 bani pentru un cal, bivoli 100 de bani, porcul 50, oi și capre 10 bani. Vornicelul nu va avea voie să vindă vita găsită pînă la un an de zile.

¹⁶ S. G. Longinescu, *Legi vechi romînești și izvoarele lor*, I. Buc., 1912, p. 15—17.

Dacă după acest timp nu se va găsi stăpînul, vita se va vinde, din banii vînzării se va împlini paguba făcută, iar vornicelul care a executat, are drept la a zecea parte din prețul vînzării sau al amendei¹⁷). În acest paragraf, desigur că păstrarea vitelor timp de un an este un drept acordat mai tîrziu stăpînilor de vite, care nu exista în formele drastice ale veacului al XV-lea. Socotim că atribuția vornicilor și slugilor vornicului reprezintă o veche tradiție în cazul pripasurilor în Moldova, probabil după desființarea pripășarilor.

II. Osluharii

O a doua categorie de dregători domnești mici, trimiși în țară, pe moșii pentru împlinirea poruncilor domnești, sînt osluharii. Și acești dregători, ca și pripășarii, apar în Moldova în secolul al XV-lea, dar, spre deosebire de ei, îi aflăm și în Țara Romînească. Astfel în lista dregătorilor domnești cărora le este interzisă intrarea pe moșiile cu drept de imunitate ale minăstirii Cozia, alături de vameși, vornici, ciblari, la 12 decembrie 1424, în hrisovul lui Dan II apar și *osluharii*¹⁸. În 1436 iunie 25 în hrisovul lui Alexandru Aldea tot pentru Cozia sînt iarăși pomeniți *osluharii*, tot între „rabortnicii” domnești, trimiși pentru milostenii și muncile domnești, a căror intrare în domeniul minăstirii este interzisă¹⁹. După această dată însă nu mai întîlnim pe osluhari în Țara Romînească.

În schimb, în Moldova ei apar ceva mai tîrziu. Prima lor mențiune într-un privilegiu de imunitate este în actul din 1 august 1444, dat de Ștefan vodă minăstirii Horodnic pentru satul Balosinești, în care domnul poruncește ca să nu intre în sat, „nici boier, nici vornic, nici osluhar, nici joldunar, nici posadnic, nici globnic, nici ilișar și nici unul dintre dregători!” (urednici)²⁰. Osluharii au o viață și mai scurtă decît pripășarii, ultimul document în care apar ei este privilegiul lui Ștefan cel Mare pentru episcopia de Roman din 13 martie 1466²¹. După această dată ei dispar din terminologia actelor moldovenești privitoare la dregători. Așa dar numai într-un interval de 22 de ani îi întîlnim pe acești mici dregători moldoveni.

Totuși, într-un zăpis slavon databil din anii 1600—1601, din Moldova, este pomenit un boier anume: „pan Vicol osluhar”²². Prezența aceasta anahronică și izolată, într-o epocă tîrzie, ne face să credem că avem a face cu un nume propriu, un boier care descindea poate dintr-un osluhar din veacul al XV-lea.

¹⁷ Alexandru Ipsilanti, *Sintagmation Nomikon*, ed. Panaioti Zepos, Athena, 1936, p. 182—184, paragraful XVIII, 1—5, (pentru vorniciei).

¹⁸ Acad RPR. *Doc. priv. ist. Rom. Țara Romînească*, veac. XIII—XV, p. 81.

¹⁹ Ibidem, p. 96.

²⁰ Ibidem, Moldova, veac. XIV—XV. I, p. 204.

²¹ Ibidem, I, p. 342.

²² Acad. RPR doc. LVII/14.

Numele osluharilor derivă dintr-un cuvânt slav vechiu, care are corespondenți în mai toate limbile slave, *osluh*, ce înseamnă neascultare, nesupunere. Substantivul *oslușnic*, nesupus, rebel, este contrariu cuvîntului *poslușnic*, supus, om dependent, șerb²³. Osluh există atît în vechea rusă, cit și în polonă, sîrbo-croată, cehă și ucraineană. Existența numelui osluharilor, atît în Moldova cît și în Țara Romînească, se explică prin răspîndirea acestui cuvînt în mai toate limbile slave.

Prin urmare osluharii erau dregătorii care pedepseau pe cei ce nu se supuneau. Astfel avem următoarele definiții în istoriografia noastră de pînă acum: „osluhar, executor al celor ce nu se supuneau sau călcău poruncile domnești“ (I. Bogdan)²⁴. „Osluha era o dare pentru nesupunere, neascultarea poruncilor domnești, din rusescul osluha; osluhar se numea cel ce stringea acele dări“ (M. Costăchescu)²⁵.

Din analiza documentelor ce pomenesc pe osluhari nu reiese în chip destul de limpede care era însărcinarea ce o împlineau pentru domnie. Se vede bine că ei făceau parte dintre micii dregători domnești, că intrau în sate și pe moșii, afară de cele ce se bucurau de imunitate. Aceasta rezultă atît din documentele muntene citate mai sus, cit și din cele moldovenești. Din acestea din urmă putem afla totuși ceva mai mult în privința osluharilor, căci cele muntene, două la număr, se mulțumesc să-i menționeze în înșirarea dregătorilor opriți să intre pe domeniul imun.

Astfel în actul din 1444 august 1, cel mai vechiu din cele care menționează pe osluhari, se face întii o înșirare a dărilor și muncilor datorite domniei, de care sînt scutite satele mînăstirii Horodnic în favoarea călugărilor. Între acestea este și *osluhul* „nici dare (dan), nici iliș, nici podvoadă, nici desetină, nici osluh, nici posadă, nici la moară să nu lucreze, nici la cetate....“: iar mai jos în același act, se înșiră dregătorii domnești care nu au voie să intre în satul mînăstirii, între cari, în rîndul al treilea, după boieri și vornici, sînt *osluharii*²⁶.

Osluharii erau deci dregătorii care incasau un venit ce se numea *osluh*.

După originea cuvîntului rezultă că e vorba de un venit ce se ivea în cazuri de neascultare, de nesupunere.

În privilegiul din 11 martie 1446 al lui Ștefan vodă pentru mînăstirea Neamț, citim: „Și deasemenea nioi osluharii să nu aibă a umbla în acele sate, nici județi (sudți) de ori ce fel, să nu ia gloabă, cînd se va face vreo moarte în satele lor“. Acest pasaj este precedat în act de altul în care se prevede că pe oamenii din sate, nimeni să nu îndrăznească să-i

²³ F. Miklosiç, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Viena, 1865, sub osluha, Ușakov, *Tolkovniî slovar ruskago iazica*, sub oslușnic, oslușanie.

²⁴ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, p. 600.

²⁵ M. Costăchescu, *Doc. moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, II, p. 210.

²⁶ Acad. RPR. *Doc. priv. ist. Rom. Moldova*, sec. XIV—XV, I, p. 204.

judece pentru nici o faptă²⁷). Așa dar, osluharii sînt aici încadrați în categoria juridică, alt pasaj vorbește în privilegiu despre dregătorii fiscali și de drepturile lor. Osluharii, dacă nu judecau, în orice caz erau organe ale justiției domnești. Mai lămurit se vede aceasta din privilegiul lui Petru Aron pentru aceeași minăstire: „nici județii (sudți), nici osluharii să nu aibă a umbla în acele sate, nici să nu ia gloabe (amenzi)... ci singuri călugării să ia gloabele“²⁸), iar în actul aceluiași domn pentru minăstirea Homor (1456 ianuarie 20) se arată că județii de la Suceava sau vornicii sau oricare dintre urednici sau pripășari sau osluhari „să nu îndrăznească a turbura pe acești oameni și nici să-i judece și nici să-i prade, să nu ia de la ei gloabă sau tretină“²⁹). În sfîrșit, în actul lui Petru vodă pentru minăstirea de la Poiana (Probotă), din 5 april 1448 se arată că „județii din Iași și din Hirlău și globnicii lor... să (nu) judece pe acești oameni... nici pentru osluh, orice fel de faptă s-ar întimpla între acești oameni, ci să-i judece călugării și ei să ia acele gloabe și tot venitul dela acei oameni, cît se cuvine“³⁰). Rezultă din aceste documente, în special din cel din urmă, că osluharii încasau *osluh*, care era o amendă, ce se aplica în urma unei judecăți. În caz de imunitate judeca egumenul pe sătenii din satele supuse minăstirii, și pe temelul acestei judecăți încasa *osluh*, ca un venit al minăstirii. În cazurile cînd moșia nu se bucura de imunitate, *osluhul* se aplica în urma judecății judecătorilor domnești din Iași și Hirlău (în regiunea în care se aflau satele minăstirii Probotă). Este vorba de fapte pedepsite, care se întimplau „între ei“, adică între săteni. Faptele penale obișnuite pedepsite de legea bisericii, ca și de aceea a statului feudal, ca furtul, bălăile, răpirile, etc., se pedepseau cu amenda (plătibilă în vite) numită gloabă, pe care o executau globnicii. *Osluha* era o amendă pentru fapte deosebite de cele ce făceau obiectul gloabei, executarea ei cerea funcționarea unui corp deosebit de dregători, tocmai pentru că era vorba de o constrîngere deosebită. Cum am spus, *osluha*, înseamnă nesupunere, neascultare și s-a admis că era vorba de nesupunere față de domn. Dar acest lucru nu e dovedit prin nimic. *Socotim că în osluh intră și neascultarea, nesupunerea oamenilor muncitori dependenți de pe moșiile boierilor și minăstirilor.* Aceasta rezultă în primul rînd din etimologia cuvîntului: *oslușnic* este contrariul lui *poslușnic*, om dependent, supus, șerb, neliber. Deci *oslușnic* era cel care nu împlinea datoriile *poslușnicului*, se răscula

²⁷ Acad. R.P.R. *Doc. priv. ist. Rom. Moldova*, sec. XIV—XV, I, p. 218.

²⁸ *Ibidem*, I, p. 273.

²⁹ *Ibidem*, I, p. 284.

³⁰ *Ibidem*, I, p. 227.

împotriva apăsării sociale. Dacă ar fi fost vorba de oameni ce se împotrivesc numai domnului, atunci s-ar fi întrebuițat un termen mai grav, rebel, hiclean. Pe de altă parte, trebuie să ținem seamă de faptul că muncile, slujbele, datorite domniei erau executate de anume dregători speciali, care luau carele și vitele, și pe oamenii la muncă pentru cetate, mori, etc. Nu erau în stare povodnicarii, joldunarii, etc., să execute aceste munci, ci trebuiau să facă apel și la osluhari? Este mai de crezut că osluharii erau dregători speciali, care se ocupau de nesupunerea sătenilor față de stăpînii lor feudali. Ei ajutau pe stăpîni să execute pe sătenii ce cutezau să se împotrivescă, și incasau cu acest prilej o amendă pentru domnie, un venit domnesc special ce decurgea de pe urma acestui ajutor dat clasei stăpînitoare. Că osluha se încasa pentru nesupunerea țăranilor față de stăpînii moșiei, măcar în anume cazuri speciale, avem dovada precisă. În actul din 5 aprilie 1448, amintit mai sus, se vede că pe moșia cu drept de imunitate a mînăstirii Probota, egumenul judeca și încasa și *osluhul* pentru nesupunere față de mînăstire. De vreme ce *osluhul* devenea un venit al mînăstirii, este clar că el se plătea pentru neascultare față de stăpîn. Numai dregătorii care-l încasau s-au schimbat, precum și destinația amenzii.

În lipsă de fapte documentare mai precise, prezentăm sub titlu de ipoteză această definiție a osluharilor: *ei erau dregători domnești care ajutau pe stăpînii moșiilor să silească pe țărani la muncile servile, să pedepsească pe cei nesupuși. În schimbul acestui serviciu încasau o gloabă dela cei vinovați, gloabă (amendă), care mergea în visteria domnească.* Din înțelesul cuvîntului osluh, din puținele date cunoscute, aceasta este explicația cea mai verosimilă a rostului osluharilor.

De aici rezultă însă unele consecințe interesante pentru istoria noastră socială în secolul al XV-lea. În această epocă, tocmai în vremea cînd apar osluharii în acte, au loc tulburările interne, luptele dintre urmașii lui Mircea cel Bătrîn în Țara Romînească și acelea dintre fiii lui Alexandru cel Bun în Moldova. Atunci, într-o vreme de tulburări interne, al căror substrat nu este locul să-l cercetăm aci, și în același timp într-o vreme de sporire a gospodăriilor boierești, deci și a aservirii țăranilor, se produce o tendință a acestora de a nu se supune, de a refuza să împlinească muncile ce li se puneau în sarcină de către stăpîni. Boierii și mînăstirile sînt siliți să facă apel la puterea domnească, ca să-i ajute să ție pe țărani în supunere. Aceasta este origina dregătoriei osluharilor. Ea este un capitol din lupta de clasă în Evul Mediu în țările romine.

Desființarea osluharilor, după scurtă vreme de funcționare, se explică pe de o parte prin aceea că marile domenii mînăstirești și boierești

își creaseră organe proprii de represiune a nesupușilor, pe de altă parte prin aceea că domnul a schimbat treptat organizarea internă a țării, dând, în special în Moldova lui Ștefan cel Mare, atribuții mai mari de pază și de judecată reprezentanților locali ai puterii domnești : pircălabi, vornici etc. (în Țara Românească în special armașilor și oamenilor lor) și astfel atribuția osluharilor trece asupra acestora. Osluharii sînt ca instituție deci rezultatul unei stări speciale, de scurtă durată, din veacul al XV-lea.
